

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/170119>

Please be advised that this information was generated on 2019-02-20 and may be subject to change.

Een zwaar overbelast vissersbootje met meer dan 200 Noord-Afrikaanse migranten wordt op 11 mei 2005 onderschept door de Italiaanse kustwacht bij het Zuid-Italiaanse eiland Lampedusa.

Azuurblauw of bloedrood?

De hardvochtige EU-migratiepolitiek in het Middellandse Zeegebied

Het Middellandse Zeegebied is het terrein van een bizarre confrontatie tussen ontspanningszoekers uit Noord- en West-Europa en 'gelukszoekers' uit Azië en Afrika. Wat rechtvaardigt het hardvochtige verschil in geopolitieke benadering?

De lokale politiek van de kustgebieden van de Middellandse Zee en de Canarische eilanden schreeuwt moord en brand. Ze dreigen te worden 'overspoeld'. In 2006 voeren tientallen duizenden Afrikaanse en Aziatische reizigers zonder het vereiste EU-inreisvisum naar vooral de Griekse, Italiaanse, Franse en Spaanse kusten. De nieuwe grensbewakingsdienst van de Europese Unie, Frontex, is uiterst actief in het tegenhouden van deze reizigers, zowel over zee als over land. Alleen al op zee en aan de kust hield de Italiaanse douane afgelopen jaar in totaal 22.016 mensen tegen die vermoedelijk reisden zonder de gevraagde EU-reisdocumenten. De meesten van hen, ruim 21.000, arriveerden op Sicilië en op het eiland Lampedusa. Malta 'ontving' tot juni 2006 1500 mensen. De meesten komen uit Marokko, Egypte, Eritrea en Tunesië.

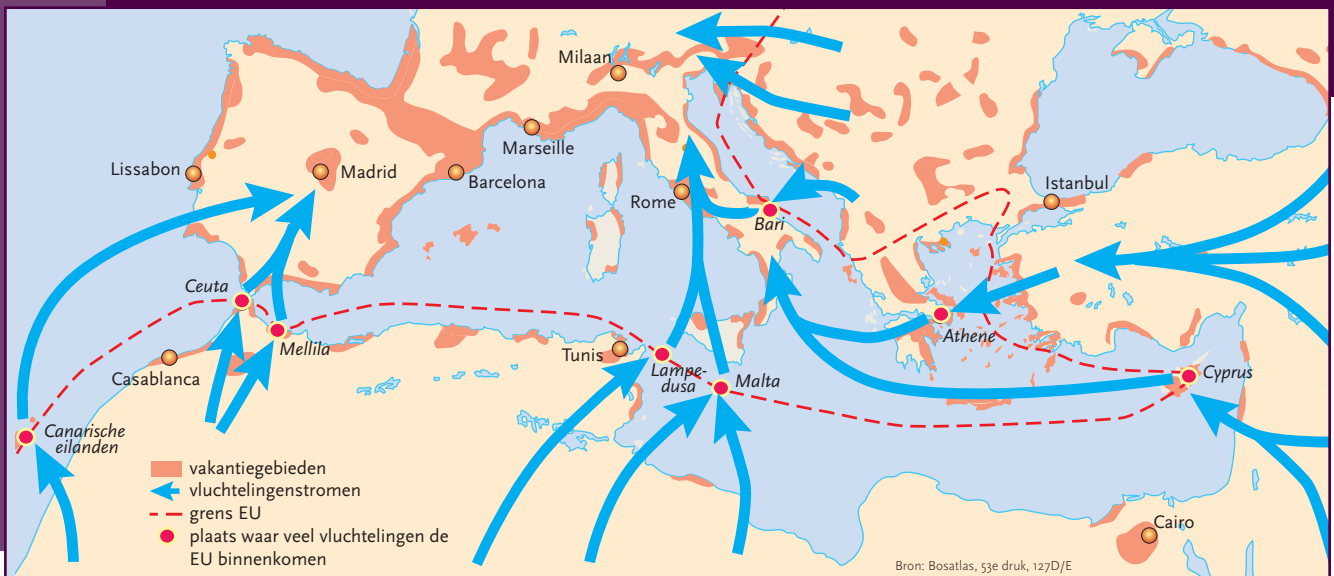
Nu in de Spaanse exclaves in Marokko, Ceuta en Melilla de barrières de laatste jaren flink zijn opgehoogd, verlegt het reisdoel zich van de Spaanse Middellandse

Bijna een op de zes bootvluchtelingen overleeft de gevaarlijke overtocht naar de Canarische eilanden niet.

Zee kust steeds meer naar de Canarische eilanden. Daar arriveerden in 2006 ruim 31.000 bootreizigers, veelal zonder EU-inreisvisum, die uit Afrika vertrokken. Schattingen van het aantal doden variëren. Volgens sommigen stierven er circa 6000 mensen in hun poging de Spaanse eilanden te bereiken. Dat zou betekenen dat bijna een op de zes de overtocht niet overleeft. De reizigers ondernemen in ieder geval een buitengewoon gevaarlijke land- en zeereis vanuit vooral Mauritanië en Senegal in de hoop de Europese Unie te bereiken.

Verskil

Tegelijkertijd worden dezelfde gebieden in de Middellandse Zee en de Canarische eilanden bezocht door tientallen miljoenen veelal blanke West-Europeanen met een EU-paspoort, die komen zonnebaden en ontspannen. Dat zal deze zomer niet anders zijn. De Canarische eilanden alleen al ontvingen in 2006 bijna 12 miljoen reizigers, op een bevolking van bijna 2 miljoen. Deze stroom wordt echter zonder problemen verwerkt, sterker nog, daarover wordt met een zekere adoratie in termen van economisch succes gesproken. De Middellandse Zee levert daarmee steeds meer een confrontatie op tussen ontspanningszoekers uit Noord- en West-Europa, die in de watten worden gelegd, en werk- of gelukszoekers uit Azië en Afrika, die worden tegengehouden. Waarom dit onderscheid in toerist en migrant, vluchteling of gelukszoeker? Wat rechtvaardigt het verschil in wel of geen EU-inreisvisum? Is de selectie van reizigers ethisch gerechtvaardigd? En vanwaar de angst voor reizigers die als gelukszoekers worden getypeerd?

Waarom richten we een camping in voor de ene groep en een kamp voor de andere?

Angst

Het is treffend dat in de psychologie en psychoanalyse (vooral in de lijn van psychoanalyticus Jacques Lacan) angst wordt opgevat als het gevoel overspoeld te worden door naamloze hordes, massa's, stromen van 'Anderen' die dreigen de bestaande en vertrouwde wereld te ontkenen, of erger, te laten verdwijnen. Wanneer de ruimte ontbreekt om zichzelf te definiëren, omdat men overspoeld wordt door de Ander, is er angst. Het wordt iemand dan ongemakkelijk, het bekende wordt vreemd, niet thuis. In deze termen wordt in de Middellandse Zeegebieden en de Canarische eilanden de instroom van de vluchteling ook beschouwd als overdonderend en bedreigend. Het gevoel overheerst dat de eigen ruimte om zelfstandig de economie en veiligheid van het gebied te definiëren wordt aangetast.

De klassieke overlevingsstrategie bij een dergelijke angst is het opwerpen van een grens. Er wordt een halt ingeroepen door versteviging van de territoriale grens. Die wil zeggen: houdt uw afstand, tot hier en niet verder, tenzij Wij het binnengaan toelaten.

Het is precies die angst om te worden overweldigd door vreemdelingen, die de schrijnende situatie rond de bootreizigers in de Middellandse Zeegebieden zo typeert. Het is illustratief dat in de huidige Europese debatten over reizigers zonder EU-inreisvisa steeds vaker onverbloemd wordt gesproken over (over)stromen, massa's, en zelfs tsunami, waartegen dammen moeten worden opgeworpen om niet overspoeld te raken.

'Ons' Europeanen

Maar is het onderscheid tussen de toerist en de gelukszoeker wel zo helder? En wie bepaalt dat onderscheid eigenlijk? Waarop is het gebaseerd? Socioloog Zygmunt Bauman spreekt over de EU als een vorm van kolonisatie van vrienden als leden of geassocieerde leden, onder wie de gemeenschappelijke kennis en rijkdom wordt geconstrueerd en verdeeld. Aan de reiziger worden pas lidmaatschaps- en verblijfsrechten ver-

leend als een dergelijke uitbreiding van rechten economisch wenselijk en niet bedreigend is. De identiteit van de reiziger als vreemdeling is dan ook geen eigen keus. De indeling in ongewenste vluchteling versus gewenste toerist wordt door 'ons', Europeanen, bepaald, op basis van 'ons' grensbeleid en hun vermeende rentabiliteit. De Europese Unie creëert aldus zijn eigen vreemdelingen.

Wasted lives

Het verlangen naar protectie laat inmiddels diepe sporen na. De recente drastische militarisering van de buitengrenzen die gevoed lijkt te zijn door angstpolitiek, eist een gruwelijke tol. De EU-buitengrenzen rond de Middellandse Zee zijn de afgelopen jaren letterlijk een *deadline* geworden. Maar vooralsnog schreeuwt hier niemand moord en brand om. Hier lijkt de onverschilligheid te heersen. De reizigers uit West-Europa worden gezien als de kurk waarop de kustgebieden en eilanden drijven. De reizigers zonder EU-inreisvisum die vaak met gammele bootjes vertrekken vanaf de Afrikaanse kust worden daarentegen gezien als wat Zygmunt Bauman noemt de *wasted lives*. Zij worden *de facto* beschouwd als de onvermijdelijke en acceptabele *waste* (afval) in de lopendebandproductie van onze welvaart. De *wasted lives* hebben geen gezicht en geen naam. Ze worden genummerd in kampen 'opgevangen' om vervolgens uitgezet te worden. Maar wat is het verschil tussen de reiziger die toerist en degene die gelukszoeker wordt genoemd? Op welke gronden richten we een camping in voor de ene groep en een kamp voor de andere? Wat geeft ons het recht dit onderscheid te maken, met zelfs doden als gevolg? Hoe begrijpelijk en legitiem het recent opgerichte monument voor de Nederlandse toeristenreizigers op Tenerife ook is, waar blijft het monument voor de duizenden Afrikaanse en Aziatische EU-visaloze reizigers die stierven op weg naar hun droombestemming? Wat legitimeert het verschil in het waarderen van de dode reizigers? Wie bepaalt de kleur van de werkelijkheid van de Middellandse Zee? En welke kleur heeft de Middellandse Zee dan: azuurblauw of bloedrood? ■